

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1939**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS

OCH SKANSENS ÅRSBOK

1939

Redaktion:

ANDREAS LINDBLOM · GÖSTA BERG · SIGFRID SVENSSON

*Omslagets första sida med motiv från Kammakareverk-
staden på Skansen efter fotografi av Olof Ekberg; sista
sidan med en interiörbild från Glashyttan på Skansen
efter fotografi av Ateljé Wahlberg.*

Tryckt hos

Tryckeriaktiebolaget Thule, Stockholm 1939

MED FILMKAMERA I SOLLERÖNS ÄLGMARKER

av Albert Nilsson

Redan en blick på kartan visar, att Solleröns fastlandsskogar måste vara utmärkta älgmarker. Om man sedan fått tillfälle att ströva omkring där, framstår detta ännu klarare. Från den s. k. Ryssavägen utmed Siljans västra strand sträcker sig storskogen västerut mera än tre mil och med en bredd av två mil, ett område, där inga genomfartsvägar och intet folkliv störa stillheten. Och då man når gränserna, övergår skogen direkt i de andra socknarnas utmarker. Mellan skogklädda berg sträcka sig myrarna med skogssnår och sankmarker, med flera stora sjöar och en mängd små skogstjärnar. Här har älgen den terräng han tycker bäst om och den stillhet, som behövs för att en kraftig stam skall kunna uppstå. Inte ens fåbodd flickorna och deras boskap förläna längre liv åt den tysta tavlan, ty vallarna äro övergivna för länge sen och de grå husen klädas allt mera av mossor och falla sönder. Endast under vintern vid timmerdrivningarna lever skogen upp igen och så under de tre dagarna i oktober, då den nordiska storskogens vackraste villebråd måste uppbjuda all sin styrka och all sin klokhet för att rädda livet. Under dessa oktoberdagar sistlidna höst var en expedition från Nordiska museet med för att filma älgjakten, som här är en utpräglad bondejakt och rymmer många kulturhistoriskt intressanta drag.

Det är intensiva dagar, den 10—12 oktober, då älgjakten pågår. Då är skogen fylld av karlar och hundar och skotten falla tätt. År 1937 fälldes 48 älgar på solleröskogen och sistlidna år

25. Det var annorlunda i äldre tider. Så sent som på 1870—80-talen var det blott några få, som bedrevo verklig jakt i markerna. Men de voro också jägare och fångstmän, som ständigt voro i rörelse i skogen utan att allt för mycket bekymra sig om markgränser, jakttid eller jaktmetoder. Minnena kring dem leva ännu friskt bland befolkningen. Den mest kände var Jugen Nils. Han hade inte vansläktats efter sin förfader, den kände Jugen Jon Andersson, som på 1770-talet tvenne gånger gick till Stockholm för att hos Gustav III utverka Solleröns avskiljande från Mora och som åtminstone den ena gången tog genvägen hem över skogarna, sedan han väl kommit utanför Norrtull. En annan känd jägare var Lejon Johan, en orsafinne, som berättas hava infört skidorna vid hetsjakt på älg. Om Nis Hans Per, född 1864, berättar hans bror, som är född två år senare: ”Bror min han sprang på älg flera mil om dagen för att komma på stånd, när hunden fått tag i älgen. Och såna springturer många gånger varje vecka alla år gjorde att det blev hett i lederna och dem måste ta av honom benet, och när han inte fick jaga så dog han.” Bland de gamla kända jägarna nämnes även Mås Olof i Bodarna.

Bland det matnyttiga vilda har väl älgen alltid spelat den största rollen för svensk allmoge och många olika metoder ha också kommit till användning för att fånga eller fälla honom. Så även i Qvansiljans bygder och på Sollerön. Både älgledet med ett fastsatt spjut, avsett att från sidan tränga in bak älgens bog och helst träffa hjärtat, samt fallstocken med skarpa knivar, som föll ned över älgens rygg, gillrades ännu av Jugen Nils på många ställen i skogen. Då han hade tid över, satt han i någon slobod eller kolarkoja och snodde älgsnaror av mäsingstråd, tills de blevo tjocka som ett rep ungefär och nio till tio alnar långa. De gillrades sedan upp vid älgstråken mellan två träd och fästa i någon kraftig ungstam för att snärja älgens hals och kväva honom, då han försökte slita sig lös. Självskotten med uppgillrade pistoler eller bössor hade Jugen Nils och hans kamrater lite varstans. En kättbokarl fick en gång en kula genom smörasken i bögsäcken från en sådan där pistol, som satt

Bild 1. Storskogen från Gesundaberget. Till vänster Siljan.

Bild 2. Jaktlaget samlas på Markusgården.

Bild 3. Ilastning av båtarna vid sjön Fjärden.

Bild 4. Båtarna glida ut mot Råberg.

Bild 5. Dagens jakt planlägges.

Bild 6. Hundkarlar i terrängen.

Bild 7. Älgen efter första skottet.

Bild 8. Andra skottet.

Bild 9. Skottsupen.

Bild 10. Älgen flås.

Bild 11. Bomärket inskåres.

Bild 12. Sedan älgkroppen styckats, måste köttet ofta bäras långa sträckor genom skogen.

Bild 13. Transport av köttet på flaken. En unggran får ersätta en sönderkörd med.

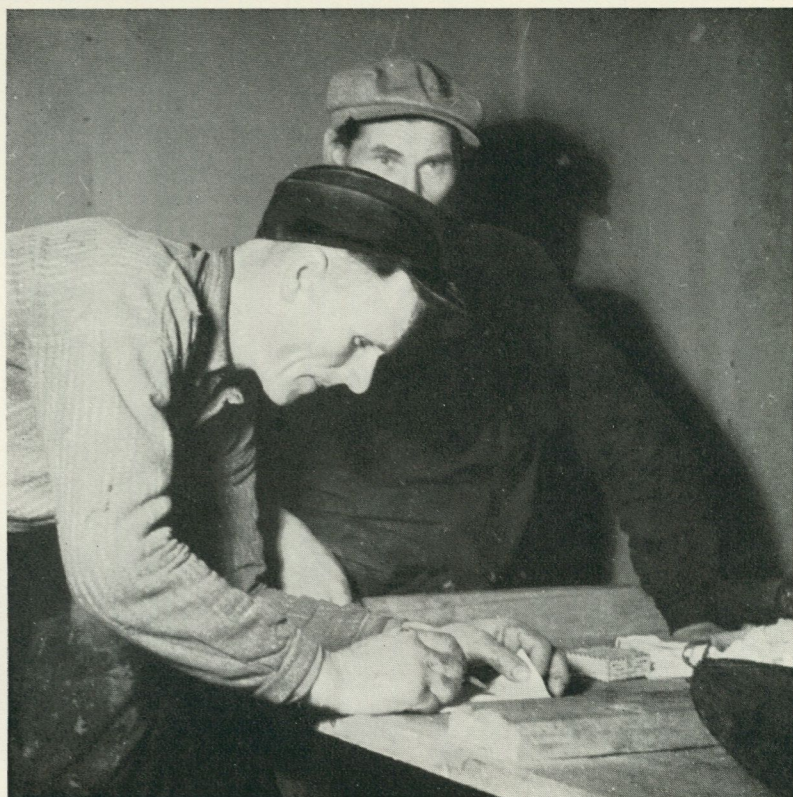

Bild 14. Andelarna uträknas.

Bild 15. Från lottningen. En andel av älgköttet.

på lur vid en gran. Det var bra gillrat, ty om det hade varit en älg, skulle det ha blivit hjärtskott. Kätdebokarlarna hade förresten älggropar uppe vid Långtjärn på solleröskogen, ty det var inte så noga med jaktmark och jakträtt på den tiden. Och nere vid Umsi hade solleröjägarna själva sina älggropar. Det kunde till och med hända, att den tidens hårda skogsmän satte ut björnsaxar för älg. Dessa slog ofta av älgens ben, som nedanför knäleden icke skyddas av något kött, och de stackars djuren fingo sedan släpa sig fram på tre ben, tills de fälldes på något annat sätt.

Av egentlig jakt torde hetsjakterna framåt vårsidan, då den hårdfrusna skaren bar skytten men brast för älgen och sårade hans ben, så att snart bara skinnslamsor voro kvar kring benpiporna, ha varit både den grymmaste och mest givande jakten. Jugengubben sprang på trygor vid denna jakt och skidor synas ha kommit i användning vid jakten först genom Lejon Johan. Man kunde vid hetsjakten både använda hundar eller vara utan. En givande form av jakt var också smygjakten på den första snön, då man varken behövde hundar eller trygor och kunde smyga sig ljudlöst på djuren. Även vid barmark försökte man med smygjakt utan hund, vilket kunde lyckas för den, som väl kände till älgarnas tillhåll och vägar. Den vanligaste jakten vid barmark var emellertid smygjakt med älghund, som då skulle vara övad att ställa älgen. Det var ett ansträngande jaktsätt, då älgen ofta gick undan miltals. Man hade stora anspråk på hunden vid denna form av jakt. Först och främst skulle han givetvis aldrig skälla vid sök i koppel eller då älgen gick undan. Då han följde eller sökte älgen, skulle en god älghund kunna gå i högvind, d. v. s. inte nödvändigt följa själva spåret utan kunna ta genvägar, då älgen buktade. Kom man vid smygandet i skott-håll för älgen, utan att skytten såg honom, hände det att hunden satte sig och vägrade att gå fram längre. Då hunden fått stånd på älgen, skällde han för att locka dit jägaren och uppehålla älgen. Han skulle hoppa framför huvudet på älgen och "ju finare han lekte, desto mer intresserad blev älgen". Det berättas om hundar, som rullade sig på marken och gjorde konster eller

togo käppar i munnen och kastade för att älgen skulle bli förvånad. Det var som regel lättare att ställa en tjur än en ko, utom då denna hade en kalv att försvara. Om älgen så gick ur ståndet, innan jägaren kom fram, gällde det för hunden att följa envist med och försöka ställa älgen så snart som möjligt igen.

Numera förekommer denna jakt i sin rena form mera sällan och hundar, som äro säkra på ståndskall, äro mindre vanliga. Orsakerna härtill äro tydliga nog. Det har blivit mycket fler jägare än förr och de olika jaktlagens marker ha blivit för små för en jaktform, som ofta gick fram över flera mil. Nu för tiden tar nästan hela öns vuxna manliga befolkning del i älgjakten och vid jakttidens ingång är det som ett folkuppbåd på väg från ön till storskogen. Man påminnes osökt om de tider, då Engelbrekts och Gustav Vasas lätttrörliga bondehärrar växte fram just i dessa bygder. Det finnes över tiotalet jaktlag i skogen under älgtiden och somliga av dem bestå av åtta till tio personer. Det finns emellertid även de jägare som gå ensamma eller i mindre sällskap. Jaktmetoderna skifta givetvis också efter antalet deltagare och terrängförhållanden från försök med smygjakt och ståndskall på gammalt maner till drevjakt, där man tar skogsparti efter skogsparti, dock aldrig med drevkarlar utan med hundar i koppel, som släppas, om det visar sig lämpligt. Hundkarlarna ha också alltid bössor, om det skulle bli stånd. Men även om moderna drag lätt nog komma in i Ovansiljans folkliv vävas de alltid in i det gamla. Därför har också denna jakt i relativt moderna former blivit en intressant social gestaltning på gammal grund, väl värd de femhundra meter smalfilm, som vi ägnade den. Det gamla lever i jaktens förberedelser, i tunnbrödsbakningen för de äldre jägarnas kontar, i laddandet av patroner till remingtongeväret eller dubbelbössan för de jägare, som ännu inte skaffat sig moderna studsare, i färdssätten upp till storskogen och transporterna av villebrådet hem och i delningen av köttet vid hemkomsten. Den roll som älgjakterna faktiskt spela för bondens köttförsörjning utgör i och för sig en intressant social företeelse. De nuvarande jaktlagen bygga på gammal grund, där emellertid sedvanerätt, god takt och samsja mellan

grannar samt i stor utsträckning släktförbindelser och personliga tycken spela en roll vid lagens sammansättning. Den rättsliga grunden till vissa jaktområden hänger tydligen samman med de gamla fäbodlagen. Men bland delägarna i ett fäbodlag äro icke alla jägare. Dessa ställa heller inga anspråk på jakträtt och vissa rent personliga synpunkter kunna fördenskull även få medverka, då ett lag bildas. Förutsättningen för jakträtt är emellertid jordinnehav inom Sollerön och detta drag visar bäst att det är fråga om bondejakt. En viss del av skogen äges nu visserligen av skogsbolag, men man har därvid kommit överens om en särskild del i väster för bolagsherrarnas jakt, medan bönderna jaga på resten. Skogen är också skiftad, vilket givetvis respekteras vid skogsavverkningarna, men skiftena spela ingen roll som jaktmarker.

På kvällen den 6 oktober sutto vi i vårt kvarter på Sollerön. Det var föreståndaren för Skansens naturhistoriska avdelning, Carl Fries, amanuensen Mats Rehnberg, fotografen Arne Ingers, författaren och så Skräddar Olle, en av öns mera kända äldre jägare. Den lilla bilens innehåll, tre filmkameror, tre spegelreflexkameror, en Leica för färgbilder, strålkastare, vacublixtar, fyrverkeripjäser för nattagningar i skogen och en hel del annat, var upppackat. Skräddar Olle berättade om älgarna och älgjakten. Han skulle jaga vid Lövberg tillsammans med Nis Hanspojarna och några andra. Vi kunde få vara med dem så mycket vi ville . . . jada, säkert, tillade Olle. Det var gott om älg. Inte jagade man på själva ön nu, sedan jaktvårdsföreningen tillkommit. Men det var två familjer älgar på tillsammans sju djur på ön och vi kunde ju titta på dem, innan jakten började, och ta lite bilder.

Nästa dag voro vi fördenskull ute tillsammans med Skräddar Olle och hans hund Jeppa. Jag skrattade, när jag först fick se Jeppa. En stövare med stark inblandning av pointer stämde illa med mina begrepp om en älghund. Jeppa visade sig dock senare vara duktig på älg. Inte den dagen, ty vi fingo inte se en skymt av älgarna, men senare under jakten. Han lär då under täta

ståndskall ha lekt med en älgdjur utefter en lång förhuggning med flera stånd ända tills älgen gick i vattnet i sjön Fjärden. Resultatet av strövtågen hemma på ön blev endast några meter höstbilder, lämpliga att klippa in i vår älgfilm för att visa årstiden. Så lärde vi oss förstås, hur vi bäst skulle transportera kamerorna, av vilka de två, en Cine Kodak Special och en Zeiss Movicon hade en viss tyngd.

På ön tänkte alla på älgjakten dagarna närmast före och i gårdarna rustades för avfärden till storskogen. Kameran vandrade omkring lite överallt. Hemma i Dundergården funno vi Dundernis Kirsti, Krång Anna, Bom Anna och Böl Kirsti sysselsatta med att baka tunnbrödet. Det filmades med alla dess intressanta detaljer. Inne i Trombo Olles stuga funno vi honom själv, smeden Bus Olle och Rapp Oskar sysselsatta med att ladda patroner för jakten. Kameran klev in och tog helhetsbilder och detaljer. Tromben själv petade bort de gamla knallhattarna, Bus Olle, som var van vid städet, slog i de nya mot en träkubbe och Rappen slutligen mätte och hällde i krutet och satte dit kulorna. En hel liten verkstad med en klar arbetsfördelning hade här i hast ordnats just därför att man råkade vara tre. Tack vare Rehnberg, som känner alla på Sollerön, voro vi snart här liksom överallt goda vänner med föremålen för vår filmning. Rappen tog löfte av oss att komma upp till Borberg på söndagskvällen. Då skulle det vara en liten fest på fäbodvallen före jakten. Och om vi ville komma till dem under jakten, så visst gick det . . . säkert. Tyvärr kom vi aldrig upp till Borberg och det var synd om oss, tyckte många sedan. Där hade varit en verklig fest och jaktlag från flera fäbodar hade samlats.

På lördagen foro de flesta älgjägarna upp till skogen. Det var en ständig ström av jägare och hundar från ön, en och annan ensam, en del i mindre lag och somliga i sällskap på ända upp till tio och mer. Kameran fick sitt lystmäte av glimtar från detta rika folkliv. Den noterade, hur Trombo Olle packade sin kont, tog den på ryggen och gav sig i väg, hur Bus Olle klev i väg ut genom portlidret samtidigt som han stoppade brännvinsflaskan i fickan. "Tag med mycket brännvin, så ni slipper

frysa", den uppmaningen hade vi med en undermening, som för oss var fullt klar, fått mottaga redan i brev till Stockholm. Bus Johan och hans sällskap strök i väg på cyklarna med full packning och hundarna löpande vid sidan och till slut befunno vi oss nere vid den grå Markusgården i Gruddbo och väntade på "storskyttelaget", ett av de mest kända lagen och säkra skyttar alla. Benämningen är flytande, beroende på vem det är, som använder den. Medlemmarna själva vidgå givetvis inte, att den har någon särskild innebörd, men de känna mycket väl till den. Somliga mena, att det finns ju andra lag, som ha lika duktiga jägare, och någon avundsjuk vågar antyda, att det nästan kan fattas som ett öknamn. Laget har sina jaktmarker kring Råberg, där folket från Södra Bodarna alltid haft sina fåbodar. Sörbo Karl och hans son Ivar utgöra därför också i viss mån kärnan i laget. Det är hans vagn och häst, som fraktar lagets proviant och utrustning upp genom skogen så långt vägen räcker. Ivar hade med sig en liten spenslig stövare, Vivi, som med sin närvaro røjde, att jakten inte längre bedrevs enbart efter de gamla metoderna med ståndskall. Skyttarna samlades undan för undan. Bröderna Anders och Johan Myhr från Häradsarvet med den utmärkte älghunden Boy, en korsning mellan hamiltonstövare och gråhund, Stenius med sin hund, även den av blandras, spögubben Jerk Anders med sin lilla gråhund av Floråstyp, Anders Brottare från Utanmyra samt slutligen de båda Markusbröderna Anders och Ejnar med en liten lekfull gråhund, Stintan, vars intresse för älgjakt skulle prövas för första gången. Provianten stuvades in. Den fyllde hela vagnen men skulle också räcka för nio man i storskogen under minst fem dagar. Sen bar det i väg ner förbi Korsgatan med majstången i Gruddbo, över den moderna bron till fastlandet och utmed skogsvägen förbi Mångbergs fåbodar till sjön Fjärdens norra spets. Här ligga båt- husen med sina bätar ännu och man tog nu den gamla vid flyttningarna till fåbodarna så ofta använda vägen över sjön. Proviant, hundar, bössor och jägare fingo plats i två av de smäckra solleröbåtarna, som gled bort i regndiset, medan filmfotografen från ett av båthusens tak arbetade med kamerans standard-

objektiv och "telet" omväxlande för att än få närbilder av det roende jaktlaget än få båda de bortglidande båtarna romantiskt inramade av strandfuornas lavbehängda grenar. Efter en halv mils rodd över sjön landade båtarna vid Skuggarve i södra ändan av Fjärden och jaktlaget hade sedan blott omkring tjugo minuters väg genom skogen upp till Råbergs fäbod. Filmexpeditionen hade ingenting annat att göra än att återvända hem. Snart skulle vi dock på nytt stöta samman med storskyttarna vid Råbergs fäbod.

Om vi kunnat följa alla de många jaktlagen i solleröskogarna under söndagen — jakten började på måndagsmorgonen — skulle vi funnit dem ute med hundarna i koppel för att utforska, var älgarna höllo till inom jaktmarken. Sedan man väl visste detta, skulle det vara betydligt lättare att helt utnyttja de tre korta jaktdagarnas möjligheter. Här och där såg man märken efter älgarna. Avskalade ungstammar, där tjurar slipat hornen under brunsttiden, brölgroparna i myrkanterna och färska spår och spillning. Älgarna märka också, att det är jakttid, då marken blir övertrampad med karlspår. De ta då långa hopp över spåren, påstå jägarna, för att inte röja sitt tillhåll.

Filmexpeditionen hade bestämt sig för att följa olika jaktlag de tre dagarna för att ha största möjligheterna att fotografera jaktens variationer i olika marker samt olika färdsätt och transportsätt av det fällda villebrådet. Redan långt före gryningen på måndagsmorgonen voro vi sålunda i Björka fäbod och anslöto oss till det ena av jaktlagen där. De tre filmkamerorna fingo följa var sin jägare till de håll, där man säkrast väntade älgarna. Men laget hade otur hela dagen och vi med dem. Man tog det ena jaktstråket efter det andra. Hållkarlarna ställde ut sig på sina platser, hundkarlarna strövade genom skogen, men inga älgar syntes. Lagets sista förhoppning stod till hörnet mellan landsvägen till Leksand och Siljan längst nere vid Siljansnäs rå. Där hade man sett färska älgspår dagen innan. Hållkarlarna skulle ställas ut längs gränsen och med jägarna före och filmexpeditionen sist ringlade vi ner mot en gammal skallplats nära sjön. Stigen vek för ett ögonblick in på den främmande mar-

ken. "Där är Sollerö skog", hördes en röst, bestämd och med en underton av hot, och en man frigjorde sig från snåren pekande in mot Solleröns mark. Svaret kom blixtnabbt och kärvt: "Ja, men här har också varit Sollerö-skog". Detta folk kan sin tradition. Svaret hänsyftade på en gammal gränsstrid, som har sin upprinnelse på 1300-talet. Siljansnäsjägaren lät sig nöja med beslutet och gled tillbaka in i skogen. Inte ens här, där laget var så säkert på att ha älg, lyckades det och dagen slutade i en något bitter stämning. Man var vid gränsen mot en annan socken. Det kändes nästan som gränsen mot ett annat land. Var hade älgarna blivit av, som varit där dagen innan? I fråga om filmning blev dagens resultat blott några scener med utsättande av hållkarlar, hundkarlarna strövande i skogen med gråhundarna samt några rast- och måltidsscener. Men det var två dagar kvar av jakten och nästa morgon skulle vi vara hos "storskyttelaget" i Råberg.

Fullmånen hade bleknat något för det första gryningsljuset, då vi nästa dags morgon nådde Råbergs fäbod. Vi hade då ungefär en timmes skogsmarsch bakom oss med Knuts Arvid och en ficklampa främst som stigfinnare. I stort sett hade vi nog följt den gamla stigen från Garberg, dit Forden fört oss på en eländig, nyanlagd väg, men det fanns inte mycket kvar av stig nu, sedan fäbodlagen för länge sen upphört att dra fram över den. Packningen var inte lätt och många gånger trampade foten fel i de av vatten fyllda markerna. Inne i fäbodstugan hade jägarna just börjat morna sig och en svag rök ringlade upp från den enklaste men på samma gång mest funktionalistiska kronskorsten jag sett. Det var helt enkelt fyra tegelstenar resta på kant och med en täckhäll över. Hundarna morrade, då vi klevo in. De voro i vildmarken nu och icke de vanliga snälla gårdshundarna hemma på ön. Jägarna i Råberg hade också haft otur den första dagen och de flesta hade väl lite svårt att inse, att fyra stycken kulturhistoriker med filmkameror skulle göra turen större. Efter en stund voro jägarna på sina platser och ner mot Fjärden gingo Myhr Anders och Stenius med hundarna kopplade. Det var råkallt på morgonen. Solen var en bit uppe,

men dimbankarna hängde nere över Vådsjön och hindrade värmen. Framför mig stod vår filmfotografs utmärkta Cine Kodak Special på sitt bastanta stativ, skottfärdig och med telet tillslaget. Jag hade beräknat ungefär, varifrån älgen borde komma, och efter blott en lätt gungning på knäna skulle jag vara klar vid sökaren. Men det var kallt. Hela klädutrustningen var använd och ändå frös jag. Och det gjorde Jerk Anders, spögubben också, som jag hade snett framför mig med studsaren över knäna. En mesflock drog visslande genom skogen. En spillkråka slog på trumma uppe i en torr fura. Så hördes ett par skall neråt Skuggarve. Aldrig har jag sett en kyrkans tjänare så snabb, som då spögubben i ett huj fick av sig pälsen. Jag stod redan med ögat i sökaren och fingret på utlösaren. Nu var det fullt drev. Det kom närmare och två par ögon letade igenom terrängen framför oss gång på gång. Så föll ett skott... åter ett... och ännu ett. Spänningen sjönk några grader. Men vi stodo i bomhåll och även en duktig jägare kan bomma. Men så tystnade drevet och spänningen sjönk ytterligare. Det måste ha varit Myhr Johan, som sköt, och jag visste, att bakom honom stod expeditionens egen filmman med en splitternya Zeiss Movicon, lätthanterlig och snabb, monterad på bröstmes. Jag lämnade kameran på platsen och sprang. Samlingsskottet hade inte gått och spögubben rörde sig inte ur fläcken. Då jag kom fram, såg jag redan på avstånd, att både jägare och filmare hade haft tur. Myhr Anders, som i språngmarsch följt drevet, hade just kommit fram, och jag fick se de båda bröderna ta skottsupsen. Filmaren Ingers gick omkring och sköt fram axlarna mer än vanligt, ett tecken till belåtenhet. Mats Rehnberg dansade krigsdans på ett ben och hade svårt att få förtjusningens utsöktaste kraftord att räcka till. Bland några unggranar låg den vackra niotaggaren, noga bevakad av Boy, som drivit den. Kniven hade redan gjort sitt och framför halsen var vitmossan röd av blodet.

Älgen hade stått nere vid Fjärden. Den hade glidit undan, så länge Anders hade hunden kopplad, och då den såg ut att dra sig ur marken västerut, släpptes hunden. Mycket riktigt,

älgen vek och gick efter beräkning. Något ståndskall blev det inte och Anders, som i ilsprång följde efter, hade inget tillfälle till skott. Ingers hade stått med sin kamera så idealiskt som gärna möjligt. Redan innan skytten kunde se älgen, var han i kamerans sökare. Så stannade han ett ögonblick bland några unggranar, gled ut på förhugningen och fick det första skottet just som han vek åt sidan för att sedan snubbla över hela den öppna platsen tjugofem meter från kameran, medan andra och tredje skotten slog in i bogen. Så föll han bland unggranarna. Bättre möjligheter hade en filmare aldrig kunnat få och det visade sig senare, att han utnyttjat dem väl.

Sedan signalskottet till samling gått, var snart hela jaktlaget samlat. Jag är övertygad om att de glädde sig mera över att vi verkligen fått tillfälle att filma den scen vi önskade än över att de fått en älg. Att kamerorna placerats på de bästa hållen var också tydligt, trots att det ju kunde te sig ganska betänkligt att bakom sig ha en filmkamera och en främling, vars skogsvana man inte visste något om. Glädjen var allmän och vi kommo faktiskt att framstå som bringare av turen och ett hyggligt jaktväder till Råberg. Då alla jägarna samlats, tog man genast itu med att flå älgen. Arbetet gick raskt undan, då hela laget hjälpte till, och filmkameran spelade nästan oavbrutet. Hundarna fingo sina smakbitar och särskilt unghundarna, som voro med för första gången, uppmuntrades i sitt intresse för älgen. Sedan inkråmet tagits ut och Myhr-märket skurits in i den pinne, som sattes att hålla bröstkorgen utspänd, tågade jägarna i en lång rad hem till Råberg för att få mat och lite kaffe. Och jaktens fortsättning diskuterades. Vi voro med även på eftermiddagen, men ingen älg fälldes då. Jag kom att stå på samma plats, som Ingers tidigare och då ingenting spännande tycktes vilja inträffa, passade jag på att få några teleserier av ett sällskap lavskrikor, som frossade på slamsorna vid den fällda älgen. Det var bland den största glupskhet jag sett och trots att skrikorna hade en hel älgkropp på middagsbordet, råkade de i slagsmål om godbitarna.

Solen stod lågt över Garberg, då vi återvände genom skogen samma väg som vi kommit. Vi hade fått filma vad vi önskade

och om två dagar hade vi möjlighet att komma tillbaka för att fotografera styckningen och transporten av köttet.

Nästa dag förbereddes filmningen av köttets delning efter hemkomsten till ön och vi gjorde också en tur upp till Lövbergs fäbod, där Skräddar Olles och Nis Hanspojkarernas lag höll till. De hade då redan fällt två älgar. En låg mitt inne i skogen och skulle fraktas fram till fäboden på flaken, sommarsläden. Den andre låg vid östra stranden av Fjärden, ty den hade gått i sjön för Skräddar Olles hund och simmat över till andra stranden, där den skjutits. Den hade sedan släpats tillbaka i vattnet efter båten. Köttet av denna tänkte man frakta i båt till sjöns nordspets, där vagn kunde möta. Här hade vi sålunda möjlighet att filma de olika transportsätten och vi avtalade med laget att få komma tillbaka nästa morgon. Vi kunde då också filma styckningen, ty älgkropparna lågo som vanligt flådda och rensade men i övrigt hela i skogen.

Tidigt på torsdagsmorgonen voro vi i Lövberg, där jaktlaget väntade. En häst var redan spänd för flaken och det bar i vägnar i skogen. Detta med flaken var ingalunda någon rekonstruktion för vår skull. Den hade man använt även föregående år och då var det inga museimän med. Älgkroppen styckades av vana händer och kamerorna arbetade. För inälvorna grävdes en grop i den mjuka mossiga marken. Släden fick här vänta en bit från slaktplatsen för att vi även skulle få filma, hur det gick till, när jaktlaget bar köttbördorna genom skogen, vilket ju ofta förekommer. Bogarna kastades helt enkelt över axeln. Sidostyckena genomstuckos med gevärspipan och slängdes sedan upp på axeln med bössan som bärstång. Sedan lastade man släden och transporten gick i rask fart genom den av höstregnen uppblötta skogen. Över den mjuka mossan, genom stigarnas dyvälling och över de steniga tuvorna gled släden lika lätt. Sedan vi kommit fram till Lövberg, lastades köttet över från flaken till den fyrhjuliga vagnen eller trillan, som den kallas. Vi foro i förväg ner till sjön Fjärdens norra spets för att fotografera jägarnas ankomst i båt med bytet på samma ställe, där vi fem dagar tidigare sett Råbergsskyttarnas båtar glida bort i regn-

diset. Hit kom också trillan sedan, köttet lastades över i denna och färden gick hemåt till ön för delning av bytet.

Vi hade bestämt med storskyttarna, att vi skulle få vara med på delningen av deras älgar hemma i Sörbo Karls gammelstuga. Vi kunde inte räkna med att de skulle komma med sina båtar till Fjärdens nordspets förrän vid femtiden på kvällen. Det skulle då redan vara för sent att fotografera och vi foro fördenskull hem till ön för att vänta dem i Sörbogården. Höstkvällen låg redan mörk över ön, då lastbilen från Fjärden for ner till Bodarna med glada och sjungande jägare. Turen hade inte lämnat Råberg i och med att vi foro därifrån, men jägarna voro fortfarande övertygade om att vi varit turbringarna. Sista dagen hade man fällt två tjurar, spögubben en och Sörbo Ivar den andre. Bakbordsskivor voro lagda på bockar utmed hela den ena långsidan av stugan och mellan dessa och den vackert målade, väggfasta skåpsängen upptogs snart en stor del av golvytan av en väldig kötthög. Styckningen började. Liksom tidigare i skogen var Myhr Anders någon slags av alla åttlydd men icke öppet erkänd ledare för laget. Knivarna gled o flinkt genom köttstyckena och skilde det rena köttet från benen, yxan hanterades med vana skogsmannahänder, då benen behöfve huggas sönder. I dörren hängde kvinnorna och barnen som tysta åskådare av detta festliga tillfälle, då hushållet fick nytt köttförråd. Borta vid dörrens vägghylla hängde ännu något av fjolårets torkade älgkött. Man kände starkt, att här var inte jakten ett tidsfördriv och för nöjes skull. Det var bondens sätt att skaffa kött till huset och ett viktigt led i arbetsåret. Sedan man delat upp de tre älgarna i rent kött, bindvävskött och köttben, vägdes varje hög. Så räknade man ut hur mycket det skulle bli för varje jägare. Det blev elva lotter, nio jägare och två hundar, ty de hundar, som gjort nytta vid jakten, fingo full manslott. Unghundarna fingo ingenting utöver den nyttiga lärdom, som jakt-dagarna gett dem. Spögubben anförtröddes såsom kyrkans tjä-nare att närmast kontrollera vägningen och Sörbo Karl satt med en spjuver i ögat och skötte den enkla bokföringen. Då man hade alla högarna uppvägdade skulle det dragas lott. Sörbo

Karl skrev ett namn på en lapp, som veks ihop, och en annan tog lappen och lade den på en av köthögarna. Då alla högarna fått sina lappar, voro också ägarna givna och var och en tog vara på sitt och stoppade det i den medhavda säcken. Endast två högar stannade kvar, de tillhörde far och son på gården. Delningen hade tagit sin rundliga tid, men man hade heller inte haft bråttom. Belåtenheten över en lyckad älgjakt och kaffet med kask, som Sörbo Karl bjudit på inne i nystugan, gjorde rörelserna lite långsamma och det översvallande skämtlynnets många lustiga anmärkningar och infall togo också sin tid. Det var midnatt, då jägarna gingo hemåt, var och en till sitt.

Så var en film över älgjakten i de stora solleröskogarna upptagen. Redan från början hade vi beslutat oss för att inte på någon punkt rekonstruera eller ingripa i händelsernas naturliga förlopp. Det gällde att göra ett verklighetstroget reportage, ingen inspelning. De kulturhistoriskt äldre förhållanden, som vi mycket väl kände och som här och där kunde lockat till rekonstruktion, hade vi beslutat att i stället meddela i textkommentar. Efter dessa femhundra meter smalfilm, upptagna under strävsamma skogsmarscher men med en god portion tur kan det heller inte nekas till att aptiten stigit på fortsättning av denna mycket angenäma men på samma gång effektiva undersökningsmetod. Det är väl heller ingen tvekan om att våra kulturhistoriska undersökningscentraler under de närmaste åren måste i mycket större utsträckning än hittills komplettera sina texter och sina statiska avbildningar med filmer, vare sig det gäller kortare registreringar av speciella folkseder och lokala näringsgrenar, som hittills mest varit föremål för filmning, eller det gäller mera omfattande och inträngande skildringar av en bygds folkliv, där även filmen borde få användas i full utsträckning. Och nog är det så att överallt i vårt land, från Smyge huk i söder till riksröset i norr försvinna de mest lockande och de mest trängande uppgifter för filmning ur folklivet inför våra ögon med varje år som går.